

Zoe Readhead: Summerhill – „Az a rettenetes iskola”

február 13, 2013
2008 EUDEC Lipcse

A fordítás az alábbi hangfelvétel alapján készült – kissé rövidítve

Summerhill-t 1921-ben alapította A.S. Neill (1883-1973) skót tanár a németországi Drezdában. Ez az iskola a felnőtt-gyerek kapcsolatok tekintetében az elfogadott normákat mindig a feje tetejére állította. Neill egyik Summerhillről szóló könyvének „Az a rettenetes iskola” címet adta. A cím jól összefoglalja mindazt, amit sok ember Summerhillről gondol. Nézzük meg, miért is olyan rettenetes ez az iskola?

Melyik rendes iskola engedné meg, hogy a tanulók saját maguk döntsenek életükről akárcsak úgy, mint a felnőttek, és hol élhetnek a gyerekek a felnőttekkel egyenlő tiszteletben? Melyik rendes iskola adná meg nekik a lehetőséget, hogy egész nap játszanak, ha ehhez van kedvük? Fakunyhókat építhetnek az erdőben, vagy beszélgethetnek egymással a kedvenc zenéjükéről. Még káromkodhatnak is, ha úgy gondolják. De ami a legrosszabb, hogy nem kötelező nekik az iskolai órák látogatása. Ez az a dolog, ami tényleg felháborítja az embereket, és ez az, amiért minden gyerek **annyira odavan**, amikor először hall az iskoláról.

Gondolom sokan közületek hallottak már lesújtó vagy felháborító dolgokat Summerhillről. Sok kritika ér bennünket. Az emberek azt gondolják, hogy mi elhanyagoljuk a gyerekeket, mert hagyjuk, hogy saját életükkel kapcsolatban döntéseket hozzanak.

Mások azzal vádolnak minket, hogy mi nem vagyunk igazi demokrácia, mert az iskolának van egy igazgatója és családi vállalkozásként működik. Ők azt mondják, hogy a gyerekeket be kellene vonni minden üzleti döntésbe is a mindennapi élet szervezésén túl. Van, aki szülőként jobban szeretne részt venni az iskola munkájában és úgy találja, mi elveszük a gyerekeket a szülőktől, mert a gyerekek nagy része bentlakó, hiszen mi internátus vagyunk, és a gyerekek az iskolában laknak. A média is nagyon szeret utálni minket. Mi vagyunk a csinálsz-amit-akarsz-iskola, sőt voltunk már a szabad-kefélés-iskolája is. (do-as-you-like-school, the free-fuck-school). Egy prominens brit lap egyszer egy képet hozott a borítóján, amin gyerekek meztelenül fürödtek a medencében. Egy rólunk készült BBC dokumentumfilmből vették a képet, és a nélkül tették a címlapra, hogy bármit is megtudtak volna az iskoláról.

Belefáradtunk már abba, hogy a folyton ismétlődő ostobaságokat hallgassuk azok szájából, akik nem vették a fáradságot, hogy bárminek kicsit is utánanézzenek. Az őszinte kritika fontos dolog, de amit mi visszahallunk saját magunkról, annak inkább a tündérmesékhez van köze. A mi legnagyobb kritikuskunk az oktatási kormányzat és a tanfelügyelet (OFSTED), amint az a CBBC Summerhill Dráma c. filmjében látható. A tanfelügyelet szeret mindent úgy értékelni, hogy kockákba pipákat biggyesztget, de nálunk nagy csalódásban van részük, mert nincsenek kis kockáink, amikbe pipákat lehetne biggyesztgetni.

Vessünk egy pillantást Summerhill igazi életére. Summerhill egy kis iskola kb. 100 ember, beleértve a tanárokat és a személyzetet is. Ezt a közösséget működtetjük önállóan, annak minden szépségével és nehézségével együtt. A legtöbb tanár és gyerek az iskola területén is lakik. Az iskolában mindenkinek egyenlő státusza van, de mi tudomásul vesszük azt is, hogy a felnőttek és gyerekek szerepe nagyon különböző. A tanárok a jognak megfelelően gondoskodnak a gyerekekről, és ezt nagyon komolyan vesszük. Nagyon odafigyelünk azonban arra, hogy ez ne

sértse meg a gyerekekkel szembeni egyenlőségre építő kapcsolatot. Ez egy demokratikus iskola: minden embernek egy szavazata van a gyűléseken, és mindenkinek szava lehet az iskola ügyeiben. A gyűlésekre heti háromszor kerül sor (2012-ben kétszer), és ezeken megbeszélünk dolgokat, panasszal élhetünk a többiekkel szemben, ha viselkedésüket rossznak találjuk. Itt módosítunk, fogadunk vagy törölünk el iskolai szabályokat. Summerhill célja, hogy segítsen a gyerekeknek azzá az emberré lenni, amik lenni akarnak. (Természetesen minden nem független attól, hogy a többiek – gyerekek és felnőttek milyenek – Fóti Péter). A gyerekek itt személyes szabadságot élveznek, játszhatnak, fejlődjenek a saját ritmusuk szerint, a nekik tetsző irányokban. A tanórák nem kötelezőek, de minden az iskolákban szokványos tantárgy egy tanrendben áll rendelkezésére azoknak, akik látogatni akarják az adott tantárgy óráit. Ez Summerhill rendszere dióhéjban.

Mi akkor mindenben a lényeg? Elsőnek vessünk egy kritikus pillantást a ma uralkodó iskolarendszerre. A gyerekeket a tanárok mindenféle ellenőrzés nélkül tanítják. Még ma is amikor emberi jogokról sokat beszélünk, senki sem beszél komolyan a gyerekek jogairól. Szó van a nők jogairól, a nemzeti kisebbségek jogairól, a homoszexuálisokról, a különböző bőrszínnel rendelkezőkről, de a gyerekeknek nincsenek jogaik, és nem tarthatják az életüket saját kezükben. Nem kapnak tiszteletet annak az egyszerű tény jóvoltából, hogy ők gyerekek, és nem tehetik szabadon azt, amit a gyerekek általában szeretnek csinálni. Az a feltételezés uralkodik, hogy a tanulásban a legfontosabb tényező a tanár. A legfontosabb nekik az, hogy a tanárok beletöltsék a gyerekekbe a tudást, és nem az, hogy a gyerekeket arra buzdítsák, vállaljanak felelősséget saját tanulásukkal kapcsolatban. Elfogadott nézet, hogy a gyerekeket kényszeríteni kell a tanulásra, akár élvezik azt, akár nem. Fel kell készíteni őket eljövő életükre. Minden gyerek tudja, hogy neki jól kell teljesítenie, annak érdekében, hogy sikeres legyen az életben. Teszteket és vizsgákat kell kitöltsenek és

letegyenek, és egyetemre kell menniük, hogy jó diplomát szerezhessenek. És, ha erre nem képesek, akkor úgy érzik, hogy kudarcot vallottak. Amikor nehézségeik vannak, akkor irigykedve nézik azokat, akiknek mindez könnyen megy, és tudatosul bennük, hogy ők erre nem képesek. Úgy érzik nem olyan okosak, és jók, mint a többi ember. Ez pedig nem egy jó kezdet az életben. Ez a fajta rendszer általánosan elfogadott, és ebben a rendszerben akar mindenki boldog és sikeres lenni. A probléma az, hogy mindez egy mesterségesen kigondolt rendszer. Nem igaz, hogy boldog leszel, ha leteszed a vizsgákat, és sikeresen megírod a tesztekét és egyetemen tanulsz. Nem igaz, hogy pusztán a tanulmányaid által jobb emberré válsz. Számos rettenetes ember volt a történelemben, akik nagyon jó oktatásban részesültek. Vajon az intellektuális teljesítmény boldog emberré tesz? Nem feltétlenül. Gazdaggá tesz? Nem feltétlenül. Vajon a gazdaság boldoggá tesz? Nem feltétlenül. És egyáltalán, mi az, hogy siker, és ki határozza meg azt, hogy mi az? Tanfelügyelők jöttek hozzánk Summerhillbe és fenyegetően ingatták a fejüket, hogy a gyerekek így nem fognak tudni kihozni magukból mindent, ami bennük van. Mit jelent ez a minden? Ki határozza azt meg, hogy mi az? Honnan tudjuk, azt, hogy valaki elérte azt? És egyáltalán, ha végül elértük azt, amit mi akartunk, érdekel az akkor már bárkit is?

Amit mi valóban akarunk, az a boldogság és az elégedettség az életben, élvezni a barátainkkal és családdal való együttlétet, hozzájárulni azokhoz a dolgokhoz, amikről úgy találjuk, hogy fontosak. Lehet, hogy megváltjuk a világot, de az is lehet, hogy csak a mindennapokat tesszük kellemessé, sőt meglehet, hogy egyfajta művészi alkotást hozunk létre. És sajnálattal kell közölnöm, hogy mindezek közül semmit nem tud az iskola megtanítani. Mindezt neked magadnak kell megtalálnod. Ha jóban vagy önmagaddal, akkor az egy jó kiindulási pont. Önmagaddal jó kapcsolatban lenni egy jó startpozíció. Időre van szükséged ahhoz, hogy felfedezzed önmagadat. A saját erős oldalaidat, kívánságaidat és céljaidat. Ehhez kockázatokat kell vállalnod, mindig kitolva saját határaidat, hogy megtapasztald azt, mit

jelent, amikor rossz embernek érzed magad, vagy bármi másnak, ami csak az életben lehetséges. Időre van szükséged, és arra, hogy szembenézz az igazsággal, és legyen időd saját magadra.

Amit egy iskolának nyújtani kellene, az annyi, hogy minderre, amit most felsoroltam sor kerülhessen egy helyen, egy biztonságos és gondoskodó környezetben, és ez az, amit Summerhill és más szabad iskolák biztosítanak. Egy önkormányzó közösségben élni, ahol az emberek nyitottak és őszinték, megalapozza a te kapcsolataid minőségét későbbi életedben. Lehetőséged van órákat látogatni, ha ezek érdekelnek, vagy távol maradhatsz tőlük, ha akarsz. Mi magának a tanulónak nyújtjuk a tanulás lehetőségét, a mi esetünkben a gyerekek. A tanulás azt jelenti, hogy te tanulsz, nem pedig azt, hogy valaki tanít téged. Neked kell késznek lenni arra, hogy befogadj új ismereteket, neked kell akarni tanulni. Egy szabad és boldog tanulási környezetben olyan ember leszel, aki az egész életén át szívesen tanul. Valaki, aki követni tudja saját érdeklődését. Ezek mellett, emberek, akik felelősséget tudnak vállalni tetteikért, egyben embertársaikkal megértőek tudnak lenni, és hatékony döntéshozók is, kreatívak és általában nagyon innovatívan gondolkodók.

Ezen túl van humoruk és minden szempontból jó emberek.

Sok nyitott ember világosan látja az olyan iskolák erényeit, mint Summerhill, még akkor is, ha nem is értenek egyet az egész „csomaggal”. De kormányok és hivatalos szervek, és a nagyközönség nagy része túlzottan rövidlátó, és még meghallgatni sem hajlandó, nem hogy megérteni, hogy miről is van szó, mert túlzottan sokkolja őket és félelmet kelt bennük mindez. Itt jutunk vissza Neill könyvének címéhez: „Az a rettenetes iskola”. Az iskolai tanfelügyelők és más kritikusaink azt mondják, hogy mi ártunk a gyerekeknek, mert nem kényszerítjük őket tanulni azt, amiről **mi** azt gondoljuk, hogy nekik tudniuk kell. Elfelejtették, hogy milyen embernek

lenni, és ami még fontosabb elfelejtették, hogy mit jelent gyerekeknek lenni. Valójában a konvencionális iskolarendszer árt a gyerekeknek, mert a tanterv nem támogatja a választás szabadságát, nem ad lehetőséget egyedül lenni, nem ad lehetőséget kockázatot vállalni és hibázni, nem engedik, hogy a gyerek az legyen, ami szeretne lenni. A szabadság a választásra való lehetőséget jelenti, nem a mások székálására való szabadságot, vagy hogy elkényeztetett öntörvényűként viselkedjenek. A közösségi élet mellékterméke, hogy kiegyenlíti a viszonyokat, mert mindenki megtanulja, hogy mi a jó és mi nem az, elsősorban embertársainkkal kapcsolatban.

Mi ezt csináljuk 87 év óta. Oktatási rendszerek jöttek és mentek. Summerhill 1921-ben alapításakor megelőzte korát, és ez ma is még így van. Vannak jó híreink: szerte a világban Japántól Chiléig alakulnak demokratikus iskolák, létezik az IDEC, és mostantól létezik az EUDEC is. Amikor az emberek odajönnek hozzám, hogy elmeséljék, olvasták apám könyvét, nem azt teszik hozzá, hogy „és nagyon jónak találtam”, hanem azt, hogy „és **megváltoztatta** az életemet!”. Ez nagyszerű összefoglalása Neill életének, aki vette a bátorságot (bár önmagát mindig gyávának tartotta) és megvalósította az álmait annyi évvel ezelőtt.

(ps. az Európai Demokratikus Oktatási Közösségnek 28 európai országban ma 169 tagja, 31 tagiskolája van, 15 alapító csoport működik Európa szerte, köztük egy magyar csoport is a Kavalkád – Egri Demokratikus Inkluzív Tanulóközösség. Az iskolákba 8000 tanuló jár)